

فصل دوم

درس چهارم: سبک شناسی در قرن های دوازدهم و سیزدهم (دوره بازگشت و بیداری)

خود ارزیابی

درس پنجم: اختیارات شاعری (۱): زبانی

خود ارزیابی

درس ششم: لف و نشر، تضاد و متناقض نما

خود ارزیابی

❖ کارگاه تحلیل فصل دوم

درس چهارم: سبک شناسی در قرن های دوازدهم و سیزدهم (دوره بازگشت و بیداری)

چنان که خواندیم، سبک بازگشت تغییر و تحول چندانی در شیوه ها و ویژگی های سخن به وجود نیاورد. بلکه بازگشتی به دوره های خراسانی و عراقی بود. از آنجا که ویژگی های این دو سبک در پایه های دهم و یازدهم بیان شده است در اینجا به بررسی سبک دوره بیداری می پردازیم.

الف) سبک شعر

سطح زبانی

سادگی و روانی از بارزترین شاخصه های زبان شعر عصر بیداری است. شعر این دوره به دلیل موقعیت اجتماعی و انقلابی، برای عامه مردم قابل فهم است. توجه به مردم و استفاده از شعر برای آگاه سازی آنان در این دوره، سبب شده بود که شاعران شعر را متناسب با زبان و فهم مردم عادی، محاوره ای بیان کنند. شعر در این دوره عمومیت یافت و به عنوان زبان برنده نهضت در اختیار روزنامه ها قرار گرفت. گروهی مانند ملک الشعرا بهار و ادیب الممالک فراهانی با آگاهی از سنت های ادبی به زبان پرصلاحت گذشته وفادار ماندند و گروهی دیگر به زبان ساده و صمیمی کوچه و بازار روی آوردند و از واژه ها و اصطلاحات موسیقی عامیانه و حتی واژه های فرنگی بهره بردند؛ سید اشرف الدین گیلانی و عارف قزوینی از این دسته اند. در شعر برخی از شاعران این دوره توجه به واژگان کهن مشاهده می شود. کاربرد واژه هایی مثل بادافره، خلیدن، گلخن و... از این دست هستند.

سوال (۱):

.....

سوال (۲):

.....

سوال (۳):

.....

بزم دوست داری بنویس (۴):

.....

دایره واژگانی شعر علاوه بر آنچه در گذشته بود، با توجه به ارتباط با اروپا و ظهور علوم و فنون جدید، گسترش یافت و بسیاری از واژه های نو و فرنگی از جمله واژه ها و اصطلاحات انگلیسی، روسی، فرانسوی و ترکی وارد شعر شد. یکی دیگر از ویژگی های زبانی، کم توجهی کاربرد جمله ها و ترکیب های زبانی در شعر دوره بیداری است که عوامل زیر در آن نقش داشته اند:

تغییرات دایره واژگانی در دوره بازگشت را بنویسید ؟

(۱) اغلب شاعران صرفاً به محتوا گرایش داشتند؛

(۲) برخی شاعران تسلط کافی برای ادبیات کهن نداشتند؛

(۳) شاعران برای آگاه سازی مردم و انتشار آثار در روزنامه ها ناگزیر بودند به شتاب شعر بسرایند.

سوانح رو بنویس « چه عواملی ؟ »

.....
.....

سطح ادبی

قالب های شعری در عصر بیداری کم و بیش مانند گذشته ادامه یافت و تغییر چندانی نداشت. توجه به قالب های قصیده و مثنوی در شعر ملک الشعرا بهار و ادیب الممالک فراهانی بیشتر است؛ اما دیگر شاعران این دوره که به زبان مردم کوچه و بازار شعر می گفتند، به قالب هایی مثل مستزاد و چهارپاره و نیز سرودن ترانه و تصنیف رغبت بیشتری داشتند. این گرایش به قالب های کم کاربرد یا نوین به تدریج زمینه را برای ظهور شعر نو فراهم کرد. شاعرانی که بیشتر به زبان مردم عادی شعر می گفتند، به آرایه های بیانی و بدیعی و شاعرانی سنت های ادبی کمتر پایبند بودند و شعر را وسیله ای برای بیان مقاصد خود می دانستند. شاعران دوره بیداری تخیلات سرایندهان پیشین را در نظر داشتند و گاه با تأثیرپذیری از اوضاع اجتماع نوآوری هایی در عرصه تخیل پدید آوردند. نمونه این تخیلات را در پاره ای از اشعار میرزاده عشقی می توان دید. از نظر موسیقی و عروض نیز گروه سنت گرا بسیار پایبند به سنت های ادبی بودند؛ اما گروهی که مطابق زبان کوچه و بازار شعر می سرودند، پایبندی و التزام کمتری به آن داشتند.